

Sivistysvaliokunnalle

Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta / VNS 2/2024 vp

Lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta. Kunnioittavasti SYL lausuu seuraavaa.

Koulutuksen rahoitus ja koulutustason nosto

SYL on huolissaan koulutustason noston riittävästä rahoituksesta, ammatilliseen toiseen asteeseen kohdistuvasta leikkauksesta sekä maksuttoman oppimateriaalin rajaamisesta 18 ikävuoteen. **SYL on kuitenkin tyytyväinen siihen, että yliopistokoulutukseen ei kohdennettu merkittäviä säästötoimenpiteitä ja rahoituksen indeksikorotukset pysyvät voimassa.**

SYL pitää hallituksen tähänastisia toimia koulutustason nostamiseksi 50 %:iin nuoresta ikäluokasta riittämättöminä. Nostoa ei voida toteuttaa rajoittamalla opinto-oikeuksien määrää, vaan se vaatii merkittävää lisärahoitusta koulutusmäärien lisäämiseen. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 asettaa yhdessä hyväksytyn tavoitteen 50 %:n korkeakoulutusasteesta vuoteen 2030 mennessä, ja myös valtioneuvosto on sitoutunut tähän tavoitteeseen hallitusohjelmassa. **Vipusen tietojen mukaan vuonna 2023 suomalaisissa yliopistoissa oli 6 123 opiskelijaa, joilla oli kaksi opinto-oikeutta ja alle kolmesataa opiskelijaa, joilla oli kolme opinto-oikeutta. Kahdellakymmenelläyhdeksällä opiskelijalla on neljä opinto-oikeutta. Kestävän kasvun ohjelmatyössä on laskettu, että koulutustason nostaminen edellyttäisi 5 400 aloituspaikan lisäämistä vuodessa vuosikymmenen ajan.** Jotta tavoite voidaan saavuttaa edes jokseenkin määräajan puitteissa, on korkeakoulujen kestävän kasvun ohjelmatyössä laskettu tarvittavan korkeimmillaan vuosina 2027–2031 177,1–190 miljoonan euron vuosittainen lisäpanostus korkeakoulusektorille. Lisärahoitus tarvitaan, jotta tavoitteeseen voidaan päästä.

Opiskelijan toimeentuloon kohdistuvat leikkaukset tulevat vaikuttamaan negatiivisesti koulutustason kehitykseen. Heikomman toimeentulon myötä yhä useamman opiskelijan on käytävä opintojensa ohella töissä tai lisättävä työssäkäynnin määrää, mikä johtaa opintoihin käytettävissä olevan ajan vähenemiseen ja valmistumisen hidastumiseen. Myös opintojen keskeyttäminen voi olla riskinä yhä useammalle toimeentulon ollessa riittämätön. **Opiskelijan sosiaalietuuksia, hyvinvointia ja koulutuksen resursseja tulisi tarkastella kokonaisuutena koulutustason noston kontekstissa. Täysipäiväisen opiskelun mahdollistava toimeentulo on keskeinen keino koulutustason nostoon.**

SYL on huolissaan lukiokoulutukseen ja ammatilliselle toiselle asteelle kohdistuvista leikkauksista. Oppivelvollisuuden laajentamisen taustalla on ollut paitsi edistää koulutuksellista tasa-arvoa myös taata kaikille tosiasiallinen mahdollisuus toisen asteen tutkintoon. Pelkän perusasteen varaan jääminen on suuri syrjäytymisriski ja perusasteen koulutuksella tehtävien töiden määrä on radikaalisti vähentynyt. Toisen asteen tutkinto takaa mahdollisuuden hakeutua korkea-asteen opintoihin ja ehkäisee koulutuksellisten umpiperien syntymistä. Vaikka hallitus on linjannut ammatillisen toisen asteen leikkauksen kohdistuvan muihin kuin oppivelvollisiin, on SYL huolissaan ammatillisen koulutuksen laadusta. **Ammatillisen koulutuksen tulee antaa sellaiset perustaidot, joilla on aidosti mahdollista hakeutua korkea-asteen opintoihin ja suorittaa ne menestyksekkäästi.**

Opiskelijan toimeentulo

Opiskelijoiden siirto asumislisän piiriin

SYL vastustaa jyrkästi opiskelijoiden siirtämistä yleisestä asumistuesta takaisin opintotuen asumislisän piiriin. SYL näkee yleisen asumistuen olevan nykyisessä järjestelmässä opiskelijoille parhaiten toimiva asumisen tuki, joka huomioi asumisen kustannusten vaihtelut, kohdentuu hyvin sekä myös ehkäisee opiskelijoiden siirtymistä toimeentulotuelle. SYL korostaa, että hallituskaudella opiskelijoiden rahamääräisten etuuksien heikennykset ovat ennennäkemättömiä ja kohdentuvat opiskelijoihin suhteettoman suurina.

Arvioiduksi nettosäästökseksi on todettu 57 miljoonaa euroa vuoteen 2028 mennessä. Jo syksyllä 2023 julkaistuissa STM:n ja THL:n vaikutusarvioinneissa opiskelijat tunnistettiin yhdeksi raskaimpien leikkausten kohteeksi joutuviksi ihmisryhmiksi. Siirto heikentää opiskelijoiden rahallisia etuuksia entisestään.

Selonteossa ei oteta kantaa asumislisän malliin tai tasoon, mutta hallituksen päätöksissä uusista menosopeutuksista on arvioitu tason olevan noin 260€/kk. SYL pitää tätä tasoa riittämättömänä. Asumislisän tasoa (201,6e/kk) on viimeksi korotettu vuonna 2005. Asumislisä on jo vuoteen 2023 verrattuna menettänyt ostovoimastaan 88,8 euroa. Näin ollen suunniteltu korotus asumislisän tasoon on riittämätön kattamaan elinkustannusindeksin nousua vuosien 2005-2023 ajalta. Lisäksi SYL huomauttaa, että arviossa käytetty asumislisän tason arvion summa on opiskelijan asumisen tuen maksimi, kun taas menosopeutuksissa summaa on verrattu yksin asuvien opiskelijoiden keskiarvoon.

Vuoden 2017 asumislisän mallissa on lisäksi useita muita eri haasteita. Asumislisä ei ota huomioon vaihtelevia asumisen kustannuksia, mistä syystä leikkaus kohdistuu erityisesti pääkaupunkiseudulla asuviin opiskelijoihin. SYL:n arvion mukaan muutos voi leikata Helsingissä asuvalta opiskelijalta jopa 134,10€/kk. Kun verrataan asumistuen tasoon ennen siihen kohdennettuja leikkauksia vähenee Helsingissä asuvan opiskelijan asumisen tuki jopa 205,60€/kk.

SYL huomauttaa, että yleinen asumistuki on ympärivuotinen asumisen tukemisen muoto, kun taas asumislisä on sidoksissa opintosuorituksiin. Opiskelijoiden siirto takaisin opintotuen asumislisään voi nostaa huomattavasti perustoimeentulotuen kustannuksia, kun kesäaikana sekä opintotuen ulkopuolisina kuukausina entistä useampi opiskelija joutuisi turvautumaan toimeentulotukeen. SYL haluaa myös muistuttaa, että opintotukikuukausia leikattiin vuonna 2017 yleisen asumistuen siirron yhteydessä. Opiskelijalla on vähemmän opintotukikuukausia käytettävissä eivätkä tukikuukaudet näin ollen riitä opiskelijalla enää kesän aikaisille opinnoille. Lisäksi asumislisä ei ole sidoksissa siihen sopivaan indeksiin, mistä syystä asumislisän taso uhkaa jäädä myös tulevaisuudessa riittämättömäksi.

SYL huomauttaa, että opiskelijat ovat moninainen joukko. Osa opiskelijoista on pystynyt täydentämään toimeentulon leikkauksia työnteolla, mutta merkittävällä osalla siihen ei ole mahdollisuutta esimerkiksi opintojen vaativuuden, työn saatavuuden, terveydellisen tilanteen tai perheellisuuden vuoksi. **Asumisen tuen leikkaukset vaikeuttaisivat hyvin vakavasti erityisesti heikommassa tilanteessa olevien opiskelijoiden päätoimisen opiskelun mahdollisuuksia.**

Opintotuen indeksijäädytys

Selonteko vuodelle 2025-2027 sisältää opintotuen indeksijäädytyksen. Yleisimpään opintorahan tasoon (279,43 euroa) indeksijäädytys tarkoittaisi hallituksen esityksen mukaan 31,70 euron heikennystä vuodesta 2023. Indeksijäädytyksen myötä opintorahan ostovoima laskisi noin 250 euroon nykyrahassa mitattuna eli se laskisi tasolleen sitten lukuvuoden 1991-1992. Opintoraha on menneinä kolmena vuosikymmenenä menettänyt ostovoimaansa noin 180 euron edestä, sillä näinä vuosina

indeksikorotuksia on tehty vain kuutena vuonna.

Yleisesti SYL pitää opintotukeen kohdistuvia ineksijäädytyksiä vaikutuksiltaan kielteisinä ja vastustaa niitä. Kun opintorahan ostovoima laskee, sen tuottama kannuste kuukausittain vaaditun 5 opintopisteen suorittamiseen heikkenee. Samaan aikaan nouseva palkkataso muuttaa työntekoa jatkuvasti palkitsevammaksi suhteessa heikkenevään opintorahaan, jolloin opiskelijoiden kannuste priorisoida työntekoa opintojen edelle voimistuu. **SYL katsoo, että edellä luetellut perusteet opintotuen jättämiselle indeksijäädytysten ulkopuolelle ovat vahvat.**

Opintotuen kokonaisuudistus

SYL pitää välttämättömänä, että opintotuen kokonaisuudistus toteutetaan huolellisesti valmistellen ja opiskelijoiden toimeentuloa kokonaisvaltaisesti tarkastellen. Erityisesti nyt, kun opiskelijoiden etuuksiin kohdistetaan suuria muutoksia, on vaikutusarviointien toteuttaminen välttämätöntä. Opintotukijärjestelmä on kehittynyt liian pitkään reaktiivisten muutosten ohjaamana ja muuttunut sitä myötä osin epätarkoituksenmukaiseksi ja monimutkaiseksi. SYL on huolissaan siitä, ettei uudistukselle ei ole kohdennettu rahoitusta eikä näin ollen opintotukeen välttämättömiä parannuksia saada toteutettua. Ensisijaisena toimenä opiskelijoiden toimeentulon varmistamisessa tulisi tavoitella opintorahan tason nostoa korvaamaan opiskelijoihin kohdistuneita leikkauksia opintotuen kannustavuuden varmistamiseksi.

Jatkuva oppiminen

Hallitus kertoo lisäävänsä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia ja poistavansa esteitä julkisen rahoituksen kasvattamiselle. **SYL on huolissaan hallituksen politiikan vaikutuksista eri elämäntilanteissa olevien oppijoiden mahdollisuuksiin osallistua jatkuvan oppimisen opintoihin.**

Edellisellä hallituskaudella toteutetun jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen loppuraportissa todetaan, että uudistuksen pitkäjänteisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkotoimia seuraavalta hallitukselta. Raportissa mainitaan esimerkiksi jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen rahoitustason nostaminen ja korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian toimeenpaneminen tarpeellisina jatkokehittämistoimina. Tällä hallituskaudella on edennyt vielä joitakin edellisen hallituskauden loppupuolella käynnistyneitä hankkeita, kuten korkeakoulujen pienten osaamiskokonaisuuksien kehittäminen, mutta hallitus ei ole kuitenkaan käynnistänyt parlamentaarisen uudistuksen loppuraportissa ehdotettuja jatkotoimenpiteitä.

SYL näkee riskinä, että hallitus heikentää jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia niiden vahvistamisen sijasta. Hallitus on päättänyt lakkauttaa aikuiskoulutustuen, jolla on rahoitettu yli 30 000 työkäisen alanvaihdon ja osaamisen päivittämisen vuosittain. Tilalle hallitus kaavailee vakuutuskassaa, joka toteutuessaan mahdollistaisi sote-alan ja kasvatusalan henkilöstön osaamisen kehittämisen työuran aikana. **Mikäli edellä mainitun vakuutuskassan perustaminen toteutuu, helpottaa se osaamisen päivittämistä kyseisillä aloilla. Muilla aloilla jatkuvan oppimisen rahoittaminen sysätään kuitenkin täysin työntekijän harteille nykyisen tuen poistuessa. SYL katsoo, että jatkuvan oppimisen kustannusten tulisi jakautua tasaisesti työntekijöiden, työnantajien ja julkisen sektorin välillä.**

Valtionavustukset opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla

Nuorisoalan rahoitus on osa opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksia. Valtionavustuksiin kohdistui lisäleikkauksia jo aiemmin hallitusohjelmassa päätettyjen säästöjen lisäksi. **Nuorisotyöhön ja -järjestöihin kohdistuvat lisäleikkaukset on pystyttävä välttämään.**

Valtionavustusleikkaukset on tehtävä harkitusti ja eri palvelujen yhteiskunnallisen tarpeen perusteella, ei esimerkiksi entisen arpajaislain jakosuhdeprosentin pohjalta.

Mikäli OKM:n valtionavustusten leikkaukset toteutettaisiin entisen arpajaislain jakosuhteen mukaisesti, nuorisolaan kohdistuisi 9 % leikkauksista. Se voisi tarkoittaa 13,5 miljoonaa euroa vuonna 2026. Vuonna 2024 OKM:n nuorisotyön kokonaisbudjetti oli noin 74 miljoonaa euroa. Nuorisotyön valtionavustusten kokonaisbudjetti on siitä noin 65 miljoonaa, valtakunnallisten nuorisojärjestöjen avustuksia oli tästä 18 miljoonaa euroa. Päätökset voivat tarkoittaa siis jopa yli 20 prosentin leikkauksia nuorisolalle. Koska kohdennuksia ei ole päätetty, voivat leikkaukset olla myös vielä suurempia. **Tämä olisi kohtalokasta suomalaiselle nuorisotyölle ja nuorisojärjestötoiminnalle.**

Samaan budjettikohtaan sisältyy myös opiskelijoiden ateriatuki. **SYL vastustaa jyrkästi leikkausten kohdentamista ateriatukeen, joka on yksi parhaiten opiskelijoille kohdentuva tukimuoto.** Opiskelijoiden toimeentulon heiketessä opiskelijan asumisen tuen leikkausten ja etuuksien indeksijäädytysten seurauksena edullinen opiskelijalounas turvaa opiskelijoiden selviytymistä arjessa ja päätoimisen opiskelun jatkamista.

Helsingissä 30.4.2024**Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry**

Akseli Tiitta
puheenjohtaja

Roope Tukia
pääsihteeri

Lisätietoja

Heidi Rättyä, koulutuspolitiikan asiantuntija (koulutuksen rahoitus ja rakenteet)
heidi.rattya@syl.fi, 041 515 2231

Sonja Naalisvaara, sosiaalipolitiikan asiantuntija (opiskelijan toimeentulo, asuminen)
sonja.naalisvaara@syl.fi, 040 687 6353

Nikolas Bursiewicz, koulutuspolitiikan asiantuntija (jatkuva oppiminen, koulutuksen laatu)
nikolas.bursiewicz@syl.fi, 041 515 2230